

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALAR VA YOSHLAR

M. Abdalimova

Falsafa fanlar nomzodi, dotsent

“UNIVERSITY OF ECONOMICS AND PEDOGOGY” NOTM

ANNOTATSIYA

Maqolada oliy ta'lim muassasalarida o'qitish texnologiyalarini takomillashtirish, o'quv jarayonida zamonaviy axborot kommunikatsiya tarmoqlarini o'z o'rinida maqsadga muvofiq foydalanishga bog'liq ekanligi ko'rsatib o'tiladi.

АННОТАЦИЯ

В статье показано, что совершенствование педагогических технологий в высших учебных заведениях зависит от использования современных информационно-коммуникационных сетей в учебном процессе в соответствии с целевым назначением.

ANNOTATION

The article shows that the improvement of pedagogical technologies in higher educational institutions depends on the use of modern information and communication networks in the educational process in accordance with the intended purpose.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, masofaviy ta'lim, fan-texnika, kompyuter, moddiylashtirish, telekommunikatsiya, informatsiya, shaxs, intellektual, ob'ektivlik, marketing, biznes texnologiya, ekstensiv, axborot kommunikatsiya, investitsiya, axborotlashtirish, ma'rifat, ma'naviyat.

Ключевые слова: информационные технологии, дистанционное обучение, наука и техника, компьютер, модуляция, телекоммуникации, информация, личность, интеллектуальный, объективность, маркетинг, бизнес-технологии, экстенсивный, информационные коммуникации, инвестиции, информатизация, просвещение, духовность.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Keywords: information technologies, distance learning, science and technology, computer, modulation, telecommunications, information, person, intelligence, objectivity, marketing, business technologies, extensive, information communications, investment, informatization, education, spirituality.

Mustaqilik yillarida O'zbekistonda ham ta'lim va ishlab chiqarishni barcha sohalariga kirib bordi. Oliy ta'lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning ayrim sohalarida mamlakatimiz dunyodagi yetakchi davlatlar qatoridan o'rin oldi.

Ayni paytda dunyo mamlakatlarida ta'lim standartlarida yangi axborot texnologiyalari taxlili va rivojiga bag'ishlangan qator anjumanlar muntazam o'tkazilib borilmoqda.

Anjuman va ko'rgazmalar natijasida chiqarilgan asosiy xulosa shundan iboratki yangi axborot texnologiyalarini oliy ta'limga va ishlab chiqarishga qo'llash tufayli ta'lim sifati, uning individuallashuvini hamda jamiyatni axborotlashuv bosqichiga o'tishini jadallashtirmoqda. Ushbu maqolada hozirgi kunda ta'limda uchta asosiy texnologik yo'nalish ustuvorlik qilayotganligi masalasiga bag'ishlangan:

- o'quv materiallarining SD-ROM texnik imkoniyatlaridan, kompyuter resurslari (matn, grafika, rangli 3D-tasvir, animatsiya, vidokliplar, tovush, muzika va musiqaviy boshqarish)dan foydalanishga imkon beradigan o'qitishning printsiplal yangi uslubiyotini ishlab chiqish va yaratish;
- yangi axborot texnologiyalari asosida, ta'lim oluvchilarni mustaqil boshqaruvchi va sirtqi ta'limning o'ziga xos yangi shakli, masofaviy ta'limni o'quv jarayoniga tadbiq etish;
- ta'lim sohasida hozirgi zamon telekommunikatsiyasi va axborot tarmoqlari texnologiyasidan foydalanishga jiddiy e'tibor qaratish.

Bu yo'nalishlar mohiyatini tadqiqotchi Itiel' de Sol Tul quyidagicha izohlaydi: «Axborot-tezlik bilan qayta ishlanish (kompyuterizatsiya) xarakteriga ega bo'lganligi uchungina emas, yer sharining har bir nuqtasiga vaqtning muhim sharoitida kerakli joyga o'z vaqtida zudlik bilan yetib bora olishi bilan ham qimmatlidir» [1]

Axborotning bunday shiddatli funktsiyasi ta'limda tarmoq tarmoqlararo tizimlar tashkil etadi. Yuqorida ta'kidlagan ana shu uchta asosiy komponent oliy ta'lim boshqaruvida alohida ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim jarayonida ijobiy o'zgarishlarga

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

sabab bo'ladi, uning ishtirokchilarini mustaqil bilim olishdagi salohiyatini yuksalishiga ta'sir etadi. SHuni alohida ta'kidlash kerakki, axborot – ob'ektiv reallikning muhim qismini ifodalovchi tushuncha bo'lib, o'zini saqlash, qayta ishlash va ta'sir natijalari(izlari)dan foydalanish uchun mo'ljallangan moddiy tizimlarda namoyon bo'ladi.[2] Ob'ektivlik, moddiylashtirish va uzatish imkoniyatining mavjudligi – axborotning muhim xususiyatlari.

“Axborotni o'rganish axborot-boshqaruv jarayonini tahlil qilish bilan uzviy bog'liq, chunki, axborot unda funktsional xossa sifatida mavjuddir.”[3]

Ma'lumki, (informatcion) axborot texnologiyalarining insonga ta'sir etuvchi yana bir muhim sohasi ham borki u bevosita ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'liq. Axborotlashgan jamiyatda qayta ta'sir kuchga ega bo'lgan texnologiyalarni tadqiqotchi Ye.Jukov quyidagicha izohlaydi: «Ijtimoiy-madaniy sohaga ta'sir etuvchi axborot texnologiyasi (Ne Tech), vujudga kelayotgan yuksak gumanitar texnologiya (Nigh-Hume), shuningdek siyosiy texnologiyalar RR-texnologiyasi, marketing, biznes-texnologiyasi va shakllanib borayotgan mustaqil ijtimoiy-madaniy fenomenlardir»[4] Bu texnologiyalarni ijobiy tomoni bilan birga muayyan xavfi ham mavjud. Xavf shundaki kishilar ongiga tashqaridan kuchli bosim va ta'sir o'tkazish jarayoni oshib borgan sari axborot va bilimni boshqarish ham kishilar ongidagi o'zgarishlar bilan bog'liq holda kechadi.

Ana shu ma'noda, aytish mumkin-ki, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlardagi o'zgarishlar albatta ta'lim tizimida, shu jumladan aliy ta'limda ham o'z aksini topadi. SHunga ko'ra S.X. Karpenovning quyidagi fikrlariga to'la qo'shilish mumkin. «Inson ongidagi o'zgarishlarni ijobiy tomonga yo'naltirishda inson va jamiyat axloqiy imkoniyatlarini belgilovchi ta'lim va tarbiya muhim ahamiyat kasb etadi.[5] Bu bejiz emas albatta. CHunki, «intellektual va innovatsion inqilob nafaqat an'anaviy ta'lim tizimida shu bilan birga ta'lim berishning ichki tizimini takomillashtirishda ham ta'limni rolini yanada oshirdi.

Ta'lim oluvchi uchun o'tkir intellekt, juda qisqa fursatda o'qib o'rganish zarur. CHunki, ta'lim inson hayotidagi asosiy «texnologiya»ga aylanib qoldi. Ayniqsa oliy ta'lim bugungi kunda murakkab ziddiyatli, yechilishi qiyin bo'lgan quyidagi muammolar:

- bilimlar oqimini haddan ziyod oshib borayotganligi va oliy ta'limda kadrlar tayyorlov vaqtini cheklanganligi;
- fan va bilimni birligi va ayni vaqtda uning fundamental va amaliy turlarga ajralganligi;

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

– ta'limning integratsionallashuv jarayonini kuchayishi ammo uning berayotgan samarasini pastligi.

Ana shu jarayonlar sababini taxlil qilib rus olimlari ta'limida olingan bilimlar axborot-kommunikatsion masalalar samarasini aniqlash maqsadida Reuters kompaniyasidagi 1300 mutaxassislardan so'rovnoma o'tkazganlarida quyidagi natijalar aniqlangan.

25% xodimlar axborotlar xajmini noaniqligi;

38%i, muhim axborot olish uchun katta miqdorda vaqt talab etilayotganligi;

41% i, ish sharoiti haddan ziyod murakkablashganligi;

47%i, ma'lumotlar qidirish, uning asosiy ishidan ajratib qo'yayotganligi;

48%i, internetni informatsiya «uyali»ga aylanib qolishidan qo'rkishini;

49%i, olingan axborotlarni qayta ishlash imkoniyatini chegaralanganligini;

94% bu boradagi vaziyatni yaxshilanishiga ishonch bildirayotganligini ma'lum qilganlar.

Ana shunday taxlil ma'lumotlar, YuNESKOning 2002 yilgi hisobotida ham qayd etilib Yevropa jamoatchiligining 74/o i axborotlashuvdagi ana shu jihatlariga «axborot xorg'inligi sindromi infofobiya» «diagnoz» qo'yishgan.

Bunda axborot almashinuvi mexanizmidagi nuqsonlar bilan bir qatorda, axborotlashgan bilimlarni ma'naviy eskirishi oralig'idagi muddatni (avvallari 1-2 yil, hozirda esa 10-15 yilni) oshishi bilan bog'liq jarayonlarni ta'siri ham katta.

Binobarin, Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonlarini boshqarishning mazmuni ham avvalo olingan axborotni ishonchliligi, ilmiyligi kabi me'yorlarni o'z ichiga oladi. Boshqacha aytganda axborot-kommunikatsion texnologiyalardan ilm-fan natijalari asosida samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Demak ta'lim bilan ilmiy faoliyatni boshqarish orasida ham uyg'unlik bo'lishi zarur.

Mamlakatimizda ilmiy faoliyatni tashkillashtirish, uni amalga oshirish qonuniyatlari, bu boradagi moyilliklar, rag'batlantirishning turli shakllari kam o'rganilganligi, ta'lim-fan va ilmiy faoliyatni samarali boshqarishni bir oz murakkablashtiradi. O'tish davrida, «...islohotlar chuqurlashgan sayin, ilmiy-texnikaviy faoliyatni tashkil etish tizimida saqlanib qolgan eskicha yondashuvlar mamlakatning texnologik taraqqiyotiga salbiy ta'sir etmokda, ilmiy-texnikaviy imkoniyatlardan foydalanish samaradorligini pasaytirmokda.

Bu fanni rejalashtirishga bo'lgan urinishlar davom etayotganida, fan va iste'molchilarning ilmiy natijalarga nisbatan zamonaviy bozor munosabatlar talab etayotgan o'zaro manfaatdorlik mexanizmlarini topa olmasligida, ilmiy dasturlar va

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

texnologik ishlanmalarning xolis va mustaqil ekspertizasi mavjud emasligida namoyon bo'lmoqda». Buning natijasida «...ilmiy-texnikaviy faoliyat tashkiliy tuzilmasining zamonaviy sharoitlarga nomuvofiqligi, intellektual va moddiy resurslarning yirik ilmiy dasturlar va texnologik loyhalarni amalga oshirishga yo'naltirish imkoni yo'qligi, taklif etilayotgan ilmiy dasturlarning muqobili mavjud emasligi bois mamlakat ilmiy-texnikaviy taraqqiyotiga g'ov bo'lmoqda, milliy salohiyat rivojini sustlashtirmoqda».

Respublikada fan-texnika taraqqiyotini jadallashtirish borasida erishilgan yutuqlar ahamiyatini pasaytirmasdan, bu borada yuqorida qayd etilganlariga qo'shimcha quyidagi muammolarning, xususan, ilmiy tadqiqotlarning ba'zi yo'nalishlari rivojlanishida negativ xolatlar, moyilliklar kuzatilayotganligini, ilmiy faoliyatni rag'batlantirish qoniqarsiz ekanligini, ilmiy muassasalar moddiy-texnik bazasining bugungi holati ilmiy jamoatchilikni tashvishga solayotganligini, olimlar, injener-kadrlar tomonidan olinayotgan patent, litsenziyalarning sonini yildan-yilga past darajada o'zgarmay qolayotganligini ta'kidlash lozim. Bunday holat yuzaga kelishi sababini, sho'rolar hukumatining iqtisodga rahbarlik qilgan davrda yuzaga kelgan ishlab chiqarish tizimida fanni o'zidan begona qilishga qaratilgan mexanizmning shakllanishidadir. Bu tezisni yuzaga kelishiga asos bor. Uzoq yillar davomida ishlab chiqarishda ikki parallel voqelik mavjud bo'lgan: birinchidan, ishlab chiqarish arzon ishchi kuchiga ega bo'lgan va unga tayangan; ikinchidan, ishlab chiqarilayotgan tovarlarning aksariyati kamyob bo'lganligi sababli korxonalarda tayyorlangan har qanday mahsulotga ham talab bo'lgan, ularni ishlab chiqarishga zarur bo'lgan yuqori malakali mutaxassislarining, olimlarning mehnati, ular tomonidan o'tkazilgan fundamental tadqiqotlarning natijalari fan va texnika qo'mitasi javonlarida foydalanilmasdan qolib ketavergan.

Serharajat iqtisod va fan-texnika taraqqiyoti bir-biri bilan murosasiz holatda bo'lgan. O'sha davrda g'aroyib vaziyat yuzaga kelgan: yaxlit, markazdan boshqariladigan fan bo'laklarga: akademik fan, tarmok fani, oliy o'quv yurtlarida amalga oshiriladigan tadqiqotlarga bo'lingan va ular o'rtasidagi birlik, uzluksizlik zanjirlari uzilgan. 80-yillarning ikkinchi yarmi 90-yillarning boshlarida (o'tish davrining dastlabki yillari) davlat yaxlit fan-texnika va investitsiya siyosatini olib bor olmadi. Natijada, mamlakat shunday holatga tushib qoldiki, ishlab chiqarayotgan mahsulotlarning salkam 90 foizi dunyo bozorida raqobatdosh emasligi ma'lum bo'lib qoldi.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Uzoq yillar davomida mamlakatimizda fan ekstensiv takror ishlab chiqarish modeli bo'yicha rivojlandi, ilmiy tadqiqotlarni yangi yo'nalishlarini o'zlashtirish ilmiy xodimlarning sonini o'sishi hisobiga amalga oshirildi, kadrlar rotatsiyasi asosan o'zini fanda ko'rsata olmagan xodimlarning nafaqaga chiqishlari bilan belgilandi. Bu holatning negativ roli ilmiy xodimlar sonini o'sish sur'atlarini pasayishida, fanning bir qator yo'nalishlari o'zlashtirilmay qolganligida, yosh ilmiy xodimlar ulushining keskin pasayishida namoyon bo'ldi.

Umumjahon miqyosida yuqori texnologiyalarni yaratish, ulardan keng foydalanish borasida bayroq hamon AQSH da, ikkinchi o'rinni Yaponiya egallab turibdi. Bu davlatlar qatoriga Yevropa Ittifoqi mamlakatlari ham yaqinlashib kelmoqdalar. Keyingi yillarda yuqori texnologiyalar bozoridagi raqobat kurashiga Janubiy Koreya, Singapur, Gonkong hamda Tayvan kabi mamlakatlar ham qo'shilgan. Bu mamlakatlar oxirgi 20 yilda yuqori texnologiyalarni umumjahon eksportida ulushlarini 1 dan 9% ko'paytir dilar.

Xulosa qilib, yuqoridagi fikrlarga tayanib aytish kerak-ki, kim axborotga ega bo'lsa u dunyoni boshqaradi barcha sohalarda xususan oliy ta'limda ham samarali natijadarga erishadi.[6]

Adabiyotlar

1. Итель де Сол Тул. Использование инструментов технологии свободы. М.: НИИВО, 2004, С-37
2. Н.А.Шермухаммедова. Илмий тадқиқот методологиyasi. Дарслик. Toshkent 2014. Б-352
3. Б.Тўраев. Информационное свойство пространства и времени // Естетествознание и философия. III международный семинар. – Санкт-Петербург: 1992. – С-64
4. Жуков Е. Социкультурная реальность. Высшее образование в России – 2006, №11-с-86-94
5. Карпенко С.Х. Духовно-нравственные ориентиры и современная цивилизация. / Высшее образование сегодня-2006, №29, С-20-27
6. Ortiqov A. O'zbekistonda fanni rivojlantirish va yuqori texnologiyalarni tezkor joriy etish muammolari, Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №2, T., 2005, B-17-18.
7. Aripova, Z. S. Philosophy as a unity of scientific and non-scientific knowledge / Z. S. Aripova // Экономика и социум. – 2022. – No 3-2(94). – P. 46-49. – EDN MIJHSE.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

8. Арипова З. . (2023). ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ФИЛОСОФИИ В СОВРЕМЕННЫЙ ПЕРИОД. Международный бюллетень прикладной науки и технологий, 3(9), 460 –462. Получено с <https://researchcitations.com/index.php/ibast/article/view/2710>.

E- Conference Series

Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

